

Александра Ч. Томић¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Катедра за српску књижевност

МИТСКА СВЕЛОСТ У ПОЕЗИЈИ ЉУБОМИРА СИМОВИЋА

Апстракт: У раду се бавимо српским средњовековним митом у поезији Љубомира Симовића. Методом класификације издвојили смо неколико песама из збирке Горњи град (1990), песму О подизању странопријемнице из збирке Игла и конач (1992) и песму Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској (1983), које у својој основи тематизују светосавски тј. национални и хришћански мит. Настојали смо да утврдимо на који начин песник приступа српској средњовековној, односно светосавској традицији и како она комуницира са савременим тренутком. Бавили смо се, пре свега, ликом Светог Саве. Након тога смо се бавили сликом жене и Богородицом Тројеручицом хиландарском у поезији Љубомира Симовића. Анализом смо закључили да светосавски мит, жена и Богородица заузимају повлашћен простор у Симовићевој поезији. Реч је о простору који је испуњен вером, надом, миром и изнад свега светлости.

Кључне речи: светосавље, мит, поезија, светлост, молитва.

1. Увод

Значајно место у поезији Љубомира Симовића заузима светосавски мит², којим се успоставља линија континуитета од стварања српске средњовековне

¹ Аутор је докторант на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Имејл-адреса: sandra-tomic@hotmail.com.

² У поезији Љубомира Симовића мит заузима значајно место. Песник, између осталог, тематизује светосавски мит у свом песничтву. Под светосавским митом подразумевамо све песме у којима смо, методом класификације, уочили и издвојили тематизовање светосавља, али и елементе мита, митски сиже, ликове, митски подтекст, асоцијације које упућују на светосавље итд. Дакле, под светосавским митом подразумевамо целокупно историјско, културно и духовно светосавско наслеђе. Коначно, реч је о веома широком приступу миту, односно светосављу. Поред тога, го-

државе до данашњих дана. Симовић делом песничке збирке *Горњи град* из 1990. тематизује светосавље. Ова тема је присутна у следећим песмама: *Света земља*, *Одлазак Растка Немањића на Свету Гору*, *Завештање*, *Мали отачник за путнике*, *Свети Сава на Атосу*, *Свети Симеон*, *Гроб у Студеници*, *Прозор*, *Доментијан*, *Потомци Светог Саве* и *Ходочашће Светом Сави*. Поред поменутих песама из песничке збирке *Горњи град* сматрамо да и песма *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској* из 1983. такође припада овом тематском кругу, с обзиром на значај и историју хиландарске иконе која је у дубокој вези са светосавском историјом и митом. Такође, и песма *О подизању странопријемнице у Хиландару* из збирке *Игла и конач* (1992) припада овом тематском кругу.

Тема светосавља је веома актуелна у савременој српској поезији. Многи савремени песници су се бавили темом која је темељ српске државе, књижевности и културе. Поред тога Богородица Тројеручица хиландарска је слава српских песника и заштитница српског песништва и њој у част су многи савремени песници испевали неке од најлепших песама на српском језику. Дакле, реч је веома актуелној и свеprisутној теми у нашој стварности. Настојимо да одредимо место светосавском миту у поезији Љубомира Симовића, да уочимо на који начин су тематски и структурално грађене поменуте песме, како је мит присутан и како кореспондира са савременим тренутком. Поред тога уочили смо да кроз песме које се тичу управо ове теме провејава митска светлост која их обасјава и настојимо да дефинишемо о каквој светлости је реч. Дакле, сагледаћемо све поменуте песме као једну целину коју ћемо покушати да осветлимо у контексту стваралаштва Љубомира Симовића.

2. Сродност по духовној вертикали

Пишући о Љубомиру Симовићу и његовом стваралаштву многи аутори успостављају линију континуитета и доводе у везу поетику самог аутора са његовим средњовековним, књижевним прецима. Часлав Ђорђевић у тексту *Аналитички паноптикум о песнику Љубомиру Симовићу* тврди следеће:

ворећи о светосавском миту у поезији Љубомира Симовића заправо говоримо и о националном и хришћанском миту такође. С обзиром на то да светосавски мит инкорпорира елементе националног и хришћанског мита, под националним и хришћанским митом у поезији Љубомира Симовића подразумевамо све песме у којима је присутно национално одређење (слика националне историје, светосавски, косовски мит, слика војника итд.), као и хришћанско (библијски подтекст, старозаветни и новозаветни мит, хришћанство као цивилизацијска тековина итд.). Закључујемо, миту у поезији Љубомира Симовића приступамо на веома широк начин.

Ако би се тражило место Љубомира Симовића у контексту српског песништва, онда је оно, засигурно, на вертикали духовног сродства коју чине: песмотворац Сава Немањић, Доментијан и Теодосије, монахиња Јефимија и Стефан Лазаревић, наш Хомер Филип Вишњић, Змај, Лаза Костић, Десанка Максимовић, Миодраг Павловић. Сродство је у песничком логосу, духовној аури и примењеној реторици. Преобилно у наслеђеном, а опет тако ново и модерно, Симовићево песништво постаје копча која много тога спаја и наставља (2002: 64).

Сличну мисао проналазимо и у тексту Марка Радуловића *Љубомир Симовић – ново средњовековље*, који сматра да Симовићева песничка опредељеност има своје утемељење и литерарне узор у традицији средњовековних дијака у српској књижевности. По писању у апокалиптичним тренуцима Симовић је близак средњовековним писцима и писарима који су у временима опште несигурности остављали кратка забележја у виду коментара на преписиваним рукописима, сматра Марко Радуловић (2011: 710). Дакле, Симовић је настављач традиције дуге осам столећа. Традиције која је настала на темељима и на извору српске средњовековне државе и књижевности. Симовићева поезија у себи садржи бит српског бића, које је у основи остало исто као пре осам векова, али су се околности у којима живимо промениле. Симовићеву поезију читамо у духу српске и европске традиције и културе. С тим у вези поетику Љубомира Симовића доживљавамо као настављача традиције српских средњовековних писаца.

3. Светосавље у поезији Љубомира Симовића (опште одлике)

У неколико песама које тематизују светосавски мит у поезији Љубомира Симовића уочавамо да је реч о заокруженој целини. Наиме, од песме *Одлазак Растка Немањића на Свету Гору до Ходочашћа Светом Сави*, стало је осам столећа српске историје. Иако је овде реч о свега неколико песама, јасно се може сагледати целина српске историје – прошлост и савремени тренутак. Али, пре свега се може сагледати место такве историје у савременом тренутку. Када је реч о песмама које имају светосавски мит за тему, можемо закључити да постоји низ општих одлика које их карактеришу. Реч је о следећим поетичким обележјима:

3.1. Национални мит

Симовић у овој тематској целини актуелизује историју и средњовековни односно национални мит. Осврће се на прошлост и поставља је у нашу садашњост и будућност. Песник актуелизује исконско време и национални мит. Сама чињеница да је песничка збирка насловљена *Горњи град* упућује нас да Симовић овом националном миту даје повлашћени, тј. горњи и вертикални простор. Простор који је узвишен и изузетно значајан. Реч је о прворазредном простору културе. Косовски мит такође има значајно место у поезији Љубомира Симовића, али су различити начини којим песник приступа овим митовима, који су бит српског бића и српске културе, од настанка до данас.

Поезија Љубомира Симовића – на овом историјском плану – представља мајсторско сажимање многовековне историје српског народа. Оно што је Добрица Ћосић у својим романима и у простору српске прозе, то је Симовић у поезији. И један и други су на истом задатку: демистификовати историју и њену бруталност и дати је као наше многовековно сатирање и расејавање, као вечну заблуду и Голготу коју свака потоња генерација још више увећава својим забором, нехатом и немоћи да коначно спозна свет и осмисли себе као етнос у том свету (Ђорђевић 2002: 66).

Повлашћен простор у стиховима *Горњег града* имају Свети Сава, Свети Симеон, Стефан Првовенчани и Доментијан. Дакле, реч је владарској, светородној породици Немањића и о средњовековном писцу Доментијану. Симовић пева о историјским чињеницама, које даје у виду песничких слика, а оне имају драмске елементе који су карактеристични за Симовићеву поезију. Даље, Симовић је у песми *Прозор* у директном дијалогу са српским народним предањем. Структура песама из збирке *Горњи град* разноврсна је и можемо закључити да су песничке слике обојене драмским стилем и исписане у народном кључу. С друге стране, песма *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској* састоји се од десет катрена и има јасно омеђену структуру, која се може довести у везу са тежњом песника да успостави заокружену, недељиву и савршену структуру која ће и преко форме бити у дубоком дијалогу са тематиком песме.

3.2. Умножени тј. колективни глас

Симовић нам се обраћа умноженим гласом и говори у име колектива, али искуство колектива почива на индивидуалном искуству. О односу индивидуалног и колективног у Симовићевој поезији говори Милован Данојлић у

чувеном тексту *Универзално у криворечком аутобусу*, који подвлачи да „пут до великог и општег иде преко малог и конкретног; да би живела и напредовала, универзална, то јест светска култура, мора имати националне корене; без њих се она претвара у малокрвну утвару која ледби ни у чему” (1996: 17). Светлана Стојановић, бавећи се уможеним гласом у поезији Љубомира Симовића, закључује да су песме које су писане колективним песничким гласом од изузетне важности и напомиње да је колективни песнички глас нарочито присутан у песмама са мотивима/симболима националне важности (1996: 48). Овакав вид обраћања присутан је у песми *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској*. Сматрамо да колективни, уможени глас, кроз који проговара целокупна нација, упућује на саборност која нам је неопходна, како би у материјалном и потрошачком свету дошло до успостављања и обнављања нематеријалног система вредности, који нам је преко потребан као европском и старом народу на почетку 21. века. И управо из тог разлога Симовић проговара у песмама-молитвама какве су *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској*, *Светом Јоаникију Девичком*, као и *Молитва кнеза Лазара над косовском трпезом*. С друге стране у песми *Ходочашче Светом Сави* присутан је дијалог песника са свецем, али и са читаоцима песме. И ова песма у свом завршетку такође има молитвени тон и може се читати као молитва. У осталим песмама из збирке *Горњи град* песник углавном говори у трећем лицу.

3.3. Језик народа

Језик поменутих песама је језик обичног српског човека, сељака. Реч је о језику свакодневице и језику завичаја, тј. Управо о оном језику који је Љубомир Симовић дефинисао у песми *Тражење речи*. Тражио је Симовић снажне и сирове речи, оне које нису само глас и које греју као светлост. Тражећи речи створио је читав космос утемељен на таквим речима. Где је свака појединачна реч микросвет за себе и због тога не чуди што је овде реч о песнику који у свом опусу има изузетно кратке песме. Песме чија два стиха могу да нас одведу у неслућене светове. У опусу који се тиче светосавског мита таква је и изузетно кратка песма *Доментијан*. Симовићев језик гномски сажето изражава дух српског народа.

3.4. Симовићевска поента

У стиховима којима се бавимо присутна је карактеристична симовићевска поента, али она није дата у гротескном или апокалиптичном кључу, већ из ње читамо закључак и смер који нам показује песник. Такви завршеци песама, тј. поенте присутне су у неколико песама из ове збирке, али је атмосфера у поентирању песме далеко блажа и мирнија у односу на песме у којима је присутна гротескна или апокалиптична визија. Симовић опомиње, али чини се са много више вере и мира него у осталим песмама, што ћемо показати на конкретним примерима приликом анализе. Напоменућемо да овде нема карневализације или деконструкције мита, што је такође симовићевска карактеристика.

3.5. Светлост, мир и нада

У песмама са светосавском тематиком песник нам се обраћа у тону мира и дубоке наде. У овим стиховима се осећа благостање и вера да ће се упркос свему обновити непрекинута нит континуитета светосавља. Почевши од песме *Одлазак Растка Немањића на Свету Гору* до песме *Ходочашће Светом Сави* читалац пролази кроз митски простор који је пун светлости, наде и оздрављења. Симовић, иако даје на увид, у песми *Потомци Светог Саве*, како се савремени човек опходи према традицији, али и како се други опходе према српској традицији, ипак оставља наду и веру да се са чврсто утабаног пута не скреће. Овим стиховима провејава светлост; чак и онда кад читамо проневереност од стране савременог човека, песник му оставља решење и молитву. Оставља му сутрашњицу која ће обновити континуитет светосавског пута. Симовић, као и увек, свој народ види реално са свим врлинама и манама, али у овим редовима свом народу оставља наду у чудо. Стичемо утисак да је напуклу линију континуитета могуће трајно обновити ако као народ повратимо своју веру, свест о себи, својој историји и култури и свом месту у европској и светској културној баштини. Самим тим, обновићемо свест о својој вредности – вредности српског народа, која је духовно иста као и када је била на извору. Дакле, остаје нада да ће се успоставити духовни опоравак чији темељи сежу у 12. век и то су нити наде, вере, благостања и дубоког мира који читамо у поменутиим Симовићевим стиховима. Реч је о нади пуној светлости светосавља и мира.

4. Светосавска светлост у поезији Љубомира Симовића

Не случајно Симовић збирку *Горњи град* објављује 1990. године уочи рата, у време када је више него икада потребна духовна вертикала и нада. Овом збирком провејава светлост, мир, благостање и нада. Реч је о светлости чија природа почива на темељима и изворима српске државе и духовности. Заправо, у поезији Љубомира Симовића можемо сагледати светлост која већ осам векова обасјава потомке. Поменута светлост има карактер религиозности, постојаности, док у себе инкорпорира веру и наду у спасење. Песме у којима је присутан светосавски мит веома се разликују од осталих Симовићевих песама, управо због обасјаности светлошћу и дубоке наде коју читамо у њима. Улога светлости у поезији Љубомира Симовића је вишеструка и веома значајна. Има задатак да нам осветли једини и прави пут – пут светосавља. Почевши од прве песме *Света земља* у којој песник каже:

Мене могу и мердевине,
прислоњене уз стог сена,
у облаке да однесу (Simović 1994: 211).

Преко песме *Одлазак Растка Немањића на Свету Гору*, где са дубоким миром пратимо пут царевића који свој пут зна и чврсто иде уском стазом којом ће одредити путеве свих нас који смо му потомци:

и, прешавши Халкидик, који три
кажипрста пружа у Егејско море,
из облака стиже на Агион Орос,
и долази пред врата Русикона;
и, жудећи да се усели у облаке,
он чело спушта на камени праг,
и босе ноге моли: примите ме,
у сенку на коју не полагају права
ни мрав, ни трава (Simović 1994: 214).

У *Малом отачнику за путнике* видимо како:

Свети Сава сунчеву светлост дели
с хлебом и маслинама,
а хлеб и маслине
дели са косовима
што му на руке слећу.

Дакле, мир и благостање се наставља на путу светитеља и Симовић нам преноси атмосферу апсолутног хиландарског мира. У песми *Свети Симеон* видимо смирење Немањино након замонашења и контраст који се успоставио са пређашњим владарским животом. Видимо оца српства, који је бос и који се моли:

Док све српске земље ћуте, занемеле,
чекајући да чују Немањин глас,
он скида круну, отпасује мач,
и са злата у пепео силази, бос (Simović 1994: 218).

Стичемо утисак да се Свети Симеон без престанка моли на Светој Гори за свој српски народ.

Гроб у Студеници и *Прозор* сведоче о живој присутности народне традиције у савременом свету. Дух народних предања живо је урезан у свести садашњег човека, чак и онда када је на несвесном, архетипском или само наизглед површном нивоу. Песма посвећена средњовековном писцу Доментијану гласи:

Помози, Господе,
кад ми дође час да променим светом,
да се мирно угасим, гледајући
у ону златну светлост, која се не гаси! (Simović 1994: 222).

Видимо начин на који је средњовековни писац житија доживљавао живот и смрт. Реч је о дубоком миру, баш оном о којем читамо у житијима светаца, који представља селидбу из овоземаљског у вечно царство небеско.

Говорећи и Светом Сави, Симовић издваја и једну од хришћанских и универзалних вредности којима нас је учио. Реч је о гостопримству, које је и дан-данас живо у Срба, као што је било и пре више од осам столећа. О гостопримству код Срба читамо у делу *Мит и религија у Срба* Веселина Чајкановића, који сматра да је међу индоевропским народима гостопримство било нека врста организоване установе и да је практиковано свуда. Чајкановић цитира Вука Стефановића Караџића, који је забележио следеће:

Кад ко путује преко земље, он иде на конак у село, гдје га застане мрак, пред најбољу кућу, па пита може ли ноћити, а домаћин му, или ко други из куће каже: „Можеш брате, с драге воље, и добро дошао” или ... га упути гдје може ноћити... Сваки ће домаћин примити радо на конак свакога путника: угостиће га као најбољег свог пријатеља и познаника, нпр. ако се догоди да домаћин нема у кући ракије или друго што, а он отиде својем сусједу, или чак у друго село, те узме у зајам и части госта (1973: 129).

Управо овакву слику стварности видимо и у Симовићевој песми *О подизању странопријемнице у Хиландару*, где Свети Сава учи народ како треба да се опходи према странцима. У овим редовима читамо љубав и поверење за сваког човека, а нарочито онога ко је странац у нашој земљи, што су врхунске хришћанске и универзалне вредности:

Не мање него љубав међу собом,
понављам, браћо, гајите странољубље!
Ономе ко нема сина и брата
приђите као оцу и брату свом!
Ономе коме је наш језик нејасан уху,
обратите се језиком божанским!
Ономе коме је наша земља туђина,
нека наша молитва буде дом! (Simović 1994: 324).

Хиландар је одувек био и остаће управо оваква странопријемница, у којој су сви добродошли и у којој се и дан-данас поштују правила и врхунске хришћанске вредности Светога Саве.

Дакле, у поменутим песмама смо сагледали историјску прошлост, док песме *Потомци Светог Саве* и *Ходочашће Светом Сави* светосавски мит ситуирају у савремени тренутак. Овде је реч о песмама са другачијом атмосфером. У песми *Потомци Светог Саве* видимо суморну слику потомака који су скренули са правог и јединог пута – пута светосавља:

Нашу свећу гасе, жетву пале.
Ми смо у мастионицу Савину песак усули,
од таковског грма кашике издељали.
Све усијано, и осижано, и озарено – угасили,
па, у мраку, сабрано расули,
зашивено рашили, помирено закрвили,
исцељено озледили, утешено уцвелили
недељиво разделили (Simović 1990: 239).

Међутим, у песми *Ходочашће Светоме Сави*, иако сличне атмосфере, проналазимо наду. У прве две целине видимо слику света који остаје у мраку када се света ватра угаси. Видимо да се у том мраку множе они што могу све да купе, али не могу ништа да створе:

У овом мраку,
из овог сурдука,

не види се даље
од хлеба и лука!

Из овог мрака
глас нам не допире
ни до праоца,
ни до праунука! (Simović 1994: 253).

Последње две целине су молитва Светом Сави, које почињу снажним обраћањем свецу:

Брате, који си измирио браћу,
сине, који си подигао оца,
оче, чији пепео синови расуше! (Simović 1994: 254).

Даље се нижу слике и истиче се шта смо све као народ проневерили, али се чује и одјекује молитва тог истог народа, који вапи за помоћи и који зна да само од Светог Оца Саве може да добије помоћ:

Ако Ти нећеш, ко ће нас повести,
закопане с ровцима и кромпирима,
путник који си босим ногама доспео
тамо докле се не допире ни крилима? (Simović 1994: 254).

Свети Сава се пореди са чашом вина, хлебом, светим словом, шљивом, маслиновим уљем. Дакле, са хришћанским симболима Исуса Христа, којима је придодата шљива која је симболика земље Србије. Моли Љубомир Симовић Светог Саву у име свих нас:

Чуј нас, свети оче, који одјекујеш
од звона и клепала који траже спаса!
кад ћеш нас чути, ако нас не чујеш
данас, кад немамо ни језика, ни гласа? (Simović 1994: 255).

Молитвеним тоном у *Ходочашћу Светом Сави* песник нам оставља наду да ће светитељ услишити молбу, али и да ће се српски народ вратити на једини прави – пут светосавља. Говорећи у Жичи 1995. године приликом примања Жичке хрисовуље, Љубомир Симовић помиње српски народ и Светог Саву на следећи начин: „Променили смо се толико, да би нам се могло десити да Свети Сава, кога призивамо, чује наше молитве, и одазове се нашим вапајима, и пожуре да дође да нам у невољи помогне, али да нас, дошавши међу нас, не препозна” (1996: 115). Да се то не би десило, Симовић истиче значај светосавља и ходочашћа у садашњем тренутку. Овако Симовић завршава овај

тематски циклус, и сам наслов који зазива ходочашће у данашњем свету нуди одговор на питање којим путем треба ићи.

5. Жена у поезији Љубомира Симовића

Да бисмо сагледали вишеслојну песму *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској*, неопходно је да, поред хришћанских и библијских симбола, сагледамо и начин на који је Симовић посматрао анонимне жене у својој поезији. О томе су писали Часлав Ђорђевић у *Песничким видицима Љубомира Симовића* и Светлана Шеатовић Димитријевић у тексту *Нада и светлост: Култ Богородице у Симовићевој поезији*.

Симовићев однос према женама је, чини се, врло јасан и дефинисан. Симовићеве жене су повезане са култом рађања, обнављања и опстанка. Песме које говоре о женама врло су присутне и разуђене у различитим збиркама у Симовићевој поезији. Тема жене је најприсутнија у збирци *Источнице*. Александар Јовановић истиче: „како је у Симовићевој поезији бивала присутнија свест о угрожености традиције и културе којој припада, тако су мотиви жене, њеног биолошког трајања, упорности и страдања, бивали све наглашенији” (1993: 140). Одабрали смо неколико песама из збирке *Источнице* као пример Симовићевог односа према жени. У песмама *Преображење*, *Источнице*, *Копилуша*, *Домодржнице* и *Шваља* из збирке *Источнице*, видимо да је Симовић обухватио широку лепезу различитих типова жена, али их је објединио даром рађања и обнављања. У *Преображењу* видимо жене-домаћице чије куће миришу на кухињу и које рађају и стварају топлину дома; у *Источницама* видимо жене које су удовице, мајке светаца, пекара, ратника, али и веренице и сестре мртвих ђака и регрута које незауостављиво иду напред и у рукама носе иглу, конач, брашно, сапун, шибицу и со. Дакле, и након страдања ове жене својим рукама крпе остатке и пале светло у свету мрака након рата и страдања. У песми *Копилуша* видимо жену која рађа свима све. Приказана је жена као симбол рађања и добра и зла.

Ја свима рађам, рађам и дану и ноћу,
рађам све, облаке, планине, реке,
синове и кћери, мајке и мужеве (Simović 1994: 176).

Међутим, и жена која је ословљена као копилуша у Симовићевим стиховима нема негативан предзнак јер јој је дата могућност осмишљавања и креирања света. Сваким рађањем она се бори против ништавила и пустиши:

нек је и зло,
само да није ништавило,
нек је и грех,
само не јаловина
нек је и мука,
само не путања! (Simović 1994: 177).

Александар Јовановић истиче да управо:

те жене обележавају, и бране, једино диференцијацију од јаловости, пустоши и ништавила. Оне се баве голим постојањем, и боре на некој далекој граници на којој се не зна ни за какве друге разлике осим живота и смрти. А то онда подразумева и посебан морал (1994: 140).

Домодржице су приказане као жене пуне милости и добротe које свима помажу:

и нико није толико моћан
да му не помогнеш,
и нико толико туђин
да га оставиш у невремену пред вратима (Simović 1994: 185).

С друге стране, Симовићева *Шваља* је жена којој су игла и конач алат да повеже материјални, али и нематеријални свет. Шваља пришива рукав за кошуљу, браћу за рођаке, земљу за облаке. У песми *Викалица Живане са Субјела али која је из облака зинула на њене штале амбаре воћњаке усева куће и гробља* видимо низ фолклорних представа и народних веровања, о којима је говорила Јасмина Јокић у тексту *Фолклорне представе о али у поезији Љубомира Симовића*. Ала у овој песми представља демона непогоде који је често у вези са градоносним облацима, али и хтонским светом. Можемо закључити да се жена у Симовићевој поезији бори чак и против природе на свој женски начин, у овом случају фолклорним ритуалом и хиперболисањем женског полног органа. Слутимо победу женског принципа у овој песми у речима жене која поручује:

Ако више себи желиш добра
но што нама мислиш зала, ало,
бежи, ало, главом без обзира,
да те оно на шта си зинула
не би прогутало! (Simović 1994: 181).

Сагледали смо свега неколико карактеристичних песама са тематиком жене и можемо закључити да је жена у Симовићевој поезији пре свега повезана са

култом рађања и обнове, а након тога жена има моћ да регенерише последице које су настале у мушком свету (након ратова и страдања). Павле Евдокимов у књизи *Жена и спасење света* говорећи о дубинама постојања говори: „Ако је циљ мушкарца *делати*, онда је циљ жене *бити*, а то је углавном религијска категорија” (2001: 187). Симовићева жена је управо жена која *јесте*; у својој суштини женске природе. Ово се најочигледније може видети у песми *Отклада о подизању града*, која је интегрални део текста Симовићеве драме *Хасанагиница*. У овој песми Хусо, Хасанагин аскер, коментаришући агину заповест да у логор не долазе жене, хипотетички предлаже опкладу са агом. На једној страни видимо сву машинерију која је потребна за подизање града, али у коме нема жена, а са друге стране видимо да се град потенцијално гради без ичега, али је реч о граду у коме има жена; па Хусо изговара:

Па да видимо:

неће он стићи ни камен на камен,

а ја ћу чудо веће од Стамбола!

Где женско зашупти,

ту замирише и погача,

замирише лонац пасуља,

зазелене се дудови,

под дудовима зацрвени се кров!

Где је женско,

ту се нађу и грађа и мајстори! (Simović 1994: 346).

Жена је у овим стиховима домаћица чија кућа мирише на кухињу и зрачи топлином. Она је спремна да свима у свакој прилици помогне. Овде је реч о жени која ствара и гради светове. Примећујемо и дубоку поларизацију између мушког и женског принципа у Симовићевој поезији. Женски принцип је повезан са светлошћу и апсолутно је позитиван; у себи садржи митске и архетипске дубине жене и њене природе. Овде је било речи о обичним женама; женама без имена и презимена. Павле Евдокимов сматра да „свака жена има урођену унутрашњу везу са традицијом, с континуитетом живота. У Богу се постојање подудара са суштином; жена је у већој мери способна да кроз светлост приближи суштину и постојање снагом смирења, јер је смирење – умети се налазити тачно на свом месту” (2001: 227). У поезији Љубомира Симовића изнад свих жена налази се највећа и најузвишенија – Богородица Тројеручица хиландарска, којој је Симовић посветио песму која је у српском народу заживела као молитва.

Реч је свакако о најснажнијој и најузвишенијој песми у опусу Љубомира Симовића, коју Миодраг Павловић сматра песничким ремек-делом Љубомира Симовића.

6. Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској

Многи тумачи српске књижевности приметили су да је 20. век српске поезије почео песмом Лазе Костића *Santa Maria della Salute*, посвећеној Богородици. На крају 20. века имамо низ песама које су посвећене Богородици Тројеручици хиландарској, слави српских песника. Певали су о Њој Васко Попа, Иван В. Лалић, Матија Бећковић, Љубомир Симовић. Певали су и молили се гласом српског народа. Ипак, Светлана Шеатовић Димитријевић примећује да се обраћање Богородици с почека и на крају века разликује.

Костићева Богородица стоји на почетку века и представља један од облика молитвеног, личним тоном обојеног песништва; песници пак, друге половине и краја века имаће контекстуално много шире постављену фигуру Богородице у егзистенцијалистичком и онтолошком аспекту. Богородица за наше песнике постаје она којој се моле и којој се обраћају када брину за свој песнички глас, али још чешће када је то глас онога што „зуј је само пчеле у роју” и када се питају за „смисао забуделог роја”. Тренуци националних превирања, крајем осамдесетих и деведесетих година, угрожености како јединке тако и целог народа, постају реалне позиције из којих се лирски гласови песника пробијају до нових простора, до религијског, хришћанског или чак паганског поимања фигуре мајке, путеводитељке и заштитнице (2011: 282).

Дакле, 20. век је донео ратове – светске и братоубилачке и Костићев лични тон заменио је симовићевски вапај и молитва у име целокупног српског народа. Симовић се у молитвеном тону обраћа Богородици и говори у првом лицу множине тзв. умноженим гласом. Симовић Богородицу ословљава Мајком Слова и Спаса и тиме културу и спасење ставља у исту раван. Песник се моли Богородици и зазива правду, која ће бити мерена Њеном трећом руком. Симовић у десет катрена моли за целокупан српски народ, моли за „браћу у казану олова које кључа”, за све страдале и оне који страдају у ратовима и недаћама. Моли се за нас који живимо у савременом свету, у којем „нас лове и мере метром, литром кантаром, тегом и врећом” да нас Мајка Божја измери и помилује трећом руком. У Симовићевој поезији је врло чест мотив тегова, кантара, мерења у којима се обично људско и нељудско стављају на исту вагу. Симовић се још моли да нас Богородица сачува од свих зала која прете, од

природних непогода и од (не)људске руке. Моли се за опроштај греха који смо починили и моли се за дом у виду цркве у којој ће нас чекати отворена врата:

Док се затварају све капије, сви капци,
пред смрадом наших грехова и рана,
Тројеручице, нек нам се отвори црква
на Твојој трећој руци сазирана! (Simović 1994: 193).

Симовић се моли за српског сељака, који је измучен ратовима, борбама, чија егзистенција је често била угрожена и који је свој дом и жетву напуштао и одлазио у рат. Одлазио је и није се враћао. Симовић се моли да наш страдални народ исцели Богородица Тројеручица хиландарска. Видимо у овим стиховима „стотине година” које су прохујале у страдању, рату и губицима и „стотине руку од којих смо страдали”. Павле Зорић примећује да „у Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској Љубомира Симовића, молбу за спас упућује мноштво, заједница, православни верници, сви грешници и несрећници на које су се окомили силници овога света” (1995: 150). Симовић их сагледава и моли за оне који су из жетвених слама свог дома бацани на дно казана и јама:

Голе, млаћене моткама, секирама,
оборене под ноге, и дотучене
у подножју брада уз које смо се пели,
трећом нас руком, Тројеручице, исцели!
И узвиси, трећом руком, Тројеручице,
све оне који су, стотинама руку,
стотинама година, из жетвених слама,
бацани на дно казана и јама! (Simović 1994: 194).

Моли се Симовић за исцељење српског народа. Такође се моли „док нам се броје последњи тренуци”, да засветли и да нас осоли со суза скупљена у Богородичиној трећој руци. Со је врло чест симбол у Симовићевој поезији и у дубокој је вези са смислом:

У овом свету несланих мора и јела,
док нам се броје последњи тренуци,
нек засветли, нек нас осоли, Тројеручице,
со суза, скупљена у твојој трећој руци! (Simović 1994: 194).

Симбол соли присутан је и у песми *Молитва кнеза Лазара над косовском трпезом*, која је део текста драме *Бој на Косову*. У овим стиховима кнез Лазар каже:

Нек немамо ништа,
до једно зрно соли!
Ал нек све буде
њиме осољено!

И кад нам све
однесу воде и ватре,
то једно зрно
нек нам буде све! (Simović 1994: 374).

Дакле, видимо да Симовић моли Богородицу да нас осоли со суза скупљених у Њеној руци, а с друге стране кнез Лазар у својој молитви пред Косовски бој моли да нам остане једно зрно соли. Зрно соли у коме је наша бит, наша историја и ми сами са својим прецима и потомцима.

У обе песме присутан је целокупан колективни дух српског народа. Павле Зорић истиче да:

трећа, чудотворна рука Богородице Тројеручице треба да спасе вернике од насиља. У десет химничних катрена тријумфује начело православно схваћене саборности. Свет обичних, анонимних, верујућих људи, чија је молитва моћна јер је заједничка, призива божанску, вечну правду, јачу од свих земаљских закона (1995: 150).

У последња два катрена *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској* Симовић моли Богородицу да прими душе наше у своју трећу руку и да нас „из ове црне земље у облак понесе храст, засађен трећом руком”. Символика храста у српској народној традицији врло је јасно дефинисана и има хришћанску симболику. Симовић се моли за спасење и смисао. У овим стиховима осећамо дубоко поверење које Симовић има у Богородицу Тројеручицу хиландарску.

Осећамо патњу свога народа, веру у духовне, моралне и православне вредности и изнад свега – осећамо песникову молитву као своју личну.

Можемо закључити речима Павла Евдокимова, који је говорећи о Богородици рекао: Лепота ће спасити свет; али не било која лепота, већ лепота Светога Духа, лепота *Жене обучене у сунце* (2001: 227).

У песми *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској* Њој се молимо гласом и стиховима Љубомира Симовића.

7. Закључак

Овим радом смо желели да сагледамо светле митске просторе у поезији Љубомира Симовића. Можемо закључити да Симовић светосавски мит посматра као један од таквих, светлих простора. Ову тврдњу смо доказали посматрајући песме из збирке *Горњи град*, која једним својим делом тематизује светосавски мит. Поред тога, посматрали смо и начин на који Симовић посматра жену у својој поезији, којој такође даје светле обресе. Након тога смо се бавили ремек-делом Симовићеве поезије – песмом *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској*.

Симовић преко светосавља успоставља линију континуитета од настанка српске средњовековне државе до данас. Поред тога, преко песме *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској* успоставља линију континуитета са изворима хришћанства. Линије додира сежу у далеку прошлост, али су веома актуелне и свеprisутне у савременом тренутку.

Бавећи се светосављем, женом и Богородицом, Симовић је у свом песничком опусу „отворио прозор и кућу је обасјала светлост”.

Извори

1. Симовић, Љубомир (1983), *Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској*, Београд: Радиша Тимотић.
2. Симовић, Љубомир (1990), *Горњи град*, Београд: Београдски издавачко-графички завод.
3. Симовић, Љубомир (1994), *Источнице и друге песме*, Београд: БИГЗ.

Литература

1. Данојлић, Милован (1996), „Универзално у криворечком аутобусу”, *Повеља – часопис за књижевност и уметност*, Краљево, 1/1996, 11–17.
2. Ђорђевић, Часлав (1982), *Песнички видици Љубомира Симовића*, Београд: Народна књига.
3. Ђорђевић, Часлав (2002), *У мрежи симбола*, Београд: Народна књига.
4. Евдокимов, Павле (2001), *Жена и спасење света*, Цетиње: Светигора.
5. Зорић, Павле (1995), *Слух за тајне ствари*, Београд: СКЗ.
6. Јокић, Јасмина (2016), „Фолклорне представе о али у поезији Љубомира Симовића”, *Књижевна традиција и српска књижевност 20. века; Књижевноисторијско знање и изазови новог миленијума: (национални, регионални, континентални контекст)*, зборник научних радова, Међународни славистички центар Београд, 45, 49–58.

7. Јовановић, Александар (1993), *Песници и преци*, Београд: СКЗ.
8. Радуловић, Марко (2011), „Љубомир Симовић – ново средњовековље”, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, Матица српска, Нови Сад, 59/3, 709–727.
9. Симовић, Љубомир (1996), „Беседа о молитви”, *Повеља – часопис за књижевност и уметност*, Краљево, 1/1996, 115–117.
10. Стојановић, Слађана (1996), „Умножени глас”, *Повеља – часопис за књижевност и уметност*, Краљево, 1/1996, 47–51.
11. Чајкановић, Веселин (1973), *Мит и религија у Срба*, Београд: СКЗ.
12. Шеатовић Димитријевић, Светлана (2011), „Нада и светлост: Култ Богородице у Симовићевој поезији”, *Песничке вертикале Љубомира Симовића*, зборник научних радова, Институт за књижевност и уметност; Учитељски факултет; Дучићеве вечери поезије, Београд–Требиње, 281–301.

Aleksandra Č. Tomić
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy

MYTHICAL LIGHT IN THE POETRY OF LJUBOMIR SIMOVIĆ

Summary

Within this paper we perceived the bright mythical spaces in the poetry of Ljubomir Simović. We conclude that the Simović Saint Sava myth is seen as one of those, bright spaces. We proved this claim by observing the songs from the collection *Gornji grad*, which in one part treats the myth of Saint Sava. In addition, we dealt with the masterpiece of Simović's poetry poem-prayer *Deset obraćanja Bogorodici trojeručici hilendarskoj*.

► **Keywords:** Svetosavlje (Serbian brand of Christianity derived from the teachings of Saint Sava), myth, poetry, light, prayer.

Primary sources

1. Simović, Ljubomir (1983), *Deset obraćanja Bogorodici Trojeručici hilendarskoj*, Београд: Радиша Тимотић.
2. Simović, Ljubomir (1990), *Gornji grad*, Београд: Београдски издавачко-графички завод.
3. Simović, Ljubomir (1994), *Istočnice i druge pesme*, Београд: BIGZ.

References

1. Čajkanović, Veselin (1973), *Mit i religija u Srba*, Beograd: SKZ.
2. Danojlić, Milovan (1996), „Univerzalno u krivorečkom autobusu”, *Povelja – časopis za književnost i umetnost*, Kraljevo, 1/1996, 11–17.
3. Đorđević, Časlav (1982), *Pesnički vidici Ljubomira Simovića*, Beograd: Narodna knjiga.
4. Đorđević, Časlav (2002), *U mreži simbola*, Beograd: Narodna knjiga.
5. Evdokimov, Pavle (2001), *Žena i spasenje sveta*, Cetinje: Svetigora.
6. Jokić, Jasmina (2016), „Folklorne predstave o ali u poeziji Ljubomira Simovića”, *Književna tradicija i srpska književnost 20. veka; Književnoistorijsko znanje i izazovi novog milenijuma: (nacionalni, regionalni, kontinentalni kontekst)*, zbornik naučnih radova, Međunarodni slavistički centar Beograd, 45, 49–58.
7. Jovanović, Aleksandar (1993), *Pesnici i preci*, Beograd: SKZ.
8. Radulović, Marko (2011), „Ljubomir Simović – novo srednjekovlje”, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, Matica srpska, Novi Sad, 59/3, 709–727.
9. Simović, Ljubomir (1996), „Beseda o molitvi”, *Povelja – časopis za književnost i umetnost*, Kraljevo, 1/1996, 115–117.
10. Stojanović, Slađana (1996), „Umnoženi glas”, *Povelja – časopis za književnost i umetnost*, Kraljevo, 1/1996, 47–51.
11. Šeatović Dimitrijević, Svetlana (2011), „Nada i svetlost: Kult Bogorodice u Simovićevoj poeziji”, *Pesničke vertikale Ljubomira Simovića*, zbornik naučnih radova, Institut za književnost i umetnost; Učiteljski fakultet; Dučićeve večeri poezije, Beograd–Trebinje, 281–301.
12. Zorić, Pavle (1995), *Sluh za tajne stvari*, Beograd: SKZ.

Preuzeto: 24. 5. 2019.
Korekcije: 20. 11. 2019.
Prihvaćeno: 6. 2. 2020.